

VIKINGARNAS SHETLAND

På lagom långt avstånd från Norge eller Skottland ligger ögruppen Shetland som var populärt resmål redan under vikingatiden.

TEXT OCH BILD LEON SCHULZ

DEN FUKTIGA ogenomträngliga tjockan var en perfekt illustration av hur vikingarna måste ha tappat orienteringen, missat sitt mål och fortsatt ännu längre västerut mot upptäckten av land långt bortanför. Vad för land skulle vi upptäcka?

Vikingarna betraktade Nordsjön som sitt eget inlandshav. Under goda förutsättningar kunde de snabbseglande skeppen segla över från Norge till Shetland på mindre än ett dygn. Tack vare dagens moderna och bekväma segelbåtar ligger Shetland

faktiskt inte alls för långt bort för en vanlig semestersegling från Västkusten. Den som har tröttnat på trängseln i ett överfullt Bohuslän under juli månad och kan tänka sig någon övernattssegling har ett stort äventyr att finna runt knuten.

På vägen ligger sköna "Sørlandet" längs Norges sydkust, som är värt en egen semester, bara det. Men vill man passa på, och har bra väder, är det möjligt att segla från Bohuslän ända till exempelvis Farsund som ligger mellan Lindesnes och Lista vid Norges sydspets. Det är inte längre än en dygnssegling, då avståndet Kärringön – Farsund inte är mer än ca 160 M. Härifrån kan man ta det lugnt och upptäcka "Vestlandet" som följer efter

Lista, medan man i avvaktan på ett väderfönster långsamt fortsätter norrut längs Norges västkust. Man kan välja vilken startpunkt som helst mellan Lista i söder och Statt i norr för att korsa Nordsjön och sätta kurs mot Shetland. Och skulle inget bra väderfönster uppdaga sig alls det året, har man inget att förlora: Norges vackra västkust med djupa fjordar och höga fjäll är ingen dålig kompensation för en missad Shetlandssegling.

Inget att undra på att vi blev förvånade över hur få båtar som de facto vågar ta sig till "the Auld Rock" på andra sidan Nordsjön. Shetlands skärgård låg nästan lika orörd när vi besökte den, som den måste ha uppdagat sig för våra förfäder. Enda undantaget var huvudstaden Lerwick, dit ett antal törstiga normän seglar varje år. Medan vikingarna sökte efter handelsvaror eller nytt land för det växande samhället, så verkar dagens nordmän visa ett större intresse för billig proviantering (och nu talar jag om flytande sådan).

En seglats till Shetlandsöarna och dess skärgård är lika givande som naturen är dramatisk,

historien är levande och djurlivet är nära, med människor och musik som efterklingar länge i minnet.

Har man en gång korsat Nordsjön i – förhoppningsvis - gynnsamt väder är själva seglingen kring öarna inte särskilt svår. I motsats till Orkney och resten av Skottland har Shetland exempelvis inget utmanande tidvatten. Självklart existerar tidvatten även här, men blir till en potentiell fara bara vid hårt väder kring själva nord- respektive sydspetsen av Shetland, liksom i Yell Sound mellan Mainland och Yell. I övrigt är navigationen ganska enkel, även om den bör ske i dagsljus, vilket ju inte är något större problem på dessa höga latituder på sommaren.

Enligt seglingsbeskrivningarna sägs det regna mindre på Shetland än i västra Skottland eller i Bergen (vilket är nog så lätt att påstå, då Bergen har Europarekord i regn). Vidare är dess dåliga rykte avseende kuling och storm mest passande för vinterhalvåret, läser jag vidare. På sommaren är den genomsnittliga vindstyrkan 3 eller 4

SHETLAND

POSITION: 60 N, 001 W
ÖAR I SKÄRGÅRDEN: 100
BEBODDA ÖAR: 15
INVÅNARE: ca 21 000
TILLHÖR: Skottland (UK)
TOTAL AREA: 1 466 km²
STÖRSTA ÖN
(MAINLAND): 967 km²
TEMP. VINTER, SNITT:
4,9 °C (februari)
TEMP. SOMMAR, SNITT:
14 °C (augusti)
FROSTDAGAR/ÅR: 33 dagar
NEDERBÖRD/ÅR: 1 037 mm
NEDERBÖRD, SNÖ: 60 dagar
NEDERBÖRD, REGN:
285 dagar

” Efter en lång vandring är det skönt att slinka in på en av pubarna. ”

Beaufort, motsvarande 4–8 m/s och man har i snitt inte mer än tre kulingdagar under sommarperioden. Vi måste dock ha prickat in samtliga tre medan vi var där. Vidare läser jag att man har 11 dagars dimma i snitt på sommaren, vilket förklarar vår dramatiska angöring.

För att uppmuntra seglare att även utforska den norra delen av Shetland har vissa öar byggt ”marinor”, men inte så som vi kanske föreställer oss dem. Shetlands marinor avspeglar nämligen antalet besökande båtar. På den nordligaste ön Unst, till exempel, består marinan av endast en flytbrygga knappt längre än en båtlängd. Så när vi anlände var marinan redan ”full”, med en holländsk båt som just hade kommit från Island via Färöarna. Snart anlände ytterligare en svensk båt, så att inte mindre än tre båtar samtidigt låg breddes i Unst marina.

Uppenbarligen var detta en större händelse på ön och många öbor kom ner till sin hamn för att se på de invaderande skeppen och för att utbyta några ord.

DET ÄR LÄTT ATT TRO att en liten ögrupp på kanten av ett hav som avgränsas av Färöarna, Island, Grönland och Norge skulle vara ett sömnigt samhälle utan fler framtidsutsikter än fårfarmning och laxodling. Visserligen utgör dessa industrier en del av Shetlands näring, precis som oljeutvinningen i Nordsjön, men det skulle inte göra folket rättvisa om man inte nämnde dess entreprenöranda.

På våra hyrda cyklar tog vi oss först genom regnet på Unst till chokladfabriken som just hade startats av ett par som ville prova på något nytt. De visste ingenting om choklad, utan den idén kom upp efter en förutsättningslös idékläckningskväll, där idéerna flödade lika ymnigt som vinet. Det fanns ingen som gjorde choklad på Shetland, resonerade de, och började själva läsa och experimen-

tera eftersom ingen fanns på ön som kunde hjälpa dem. Knappt två år efter de första handfallna försöken säljer de nu över 4 000 askar i veckan.

”Åh, det var väl ingenting speciellt”, tyckte den blygsamme företagaren. ”Du skulle träffa Sonny istället! Han har gjort stora saker på Unst! Har ni inte träffat Sonny ännu?!” Det tog inte många minuter innan Sonny Priest var uppringd och ett möte hade arrangerats på andra sidan ön, trots att det var fredag kväll och han just skulle gå hem.

VI LÄMNADE DE VARMA chokladångorna och hoppade på våra cyklar i det iskalla regnet, som snarare hade tilltagit i intensitet och cyklade över till Sonny och hans Valhalla Brewery. Bryggeriet hade gått från ingenting till ett blomstrande företag som idag brygger inte mindre än sex olika ölsorter med lika mystiska namn som god smak. Eller vad sägs om ”Old Scatness”, ”White Wife”, ”Auld Rock”, ”Simmer Dim” och ”Sjomet Stout”, var och en med en egen historia bakom?

Sonny hade arbetat på det lokala flygfältet tills det stängdes för några år sedan och han och hans kollegor blev uppsagda. ”När sista planet hade lyft gick vi till den lokala puben för att ta ett par öl och sörja över en epok som gått till ända”, började Sonny sin historia. ”Ingen av oss visste vad vi skulle ta oss till och jag hade ingen lust att sluta mina dagar med att mata lax, den saken var klar! När vi sent på kvällen snubblade ut från puben trillade en av mina vänner över tröskeln...” skratrar Sonny. ”Jag minns hur jag vände mig om och ropade ’Ha! Nu vet jag vad jag skall göra! Jag skall brygga öl för att hålla alla er igång!’” Och så blev det, trots att inte han heller visste något annat om öl än hur man dricker det.

Många invånare vi talade med uttryckte en lika stark länk till Skottland som till Norge. Efter 500 års norskt styre och sedan, som hemgift till Skottland, nästan lika långt inflytande från Skottland,

ÖVERST: Victoria Quay, Lerwick. MITTEN: Regina förtöjd i ”marinan” på Outskerries. NEDERST: Musik spelas bland annat på Douglas Arms i Lerwick.

STORA BILDEN: "Wheelhouses", den 2 000 år gamla bosättningen vid Jarlshof (Shetlands sydspets). OVAN: Lunnefåglar kring Sumburgh Head (Shetlands sydspets). VÄNSTER: Pågående utgrävningar vid Hamar på ön Unst. I bakgrunden Balta Sound.

är ögruppen en hybrid av de två. Flaggan symboliserar denna symbios: Formad som en skandinavisk flagga bär den skotska färger.

Historien är lika gammal som den är levande. Det finns goda chanser att man snubblar över en av de många utgrävningar som pågår just nu på Shetland. Vi klättrade upp för en bergskam och plötsligt fick vi se ett stort antal arkeologer på andra sidan, i full gång med att gräva ut vad som visade sig vara ett av de största långhusen från vikingatiden. "Vi vet ännu inte vilken typ av bosätt-

” Man har i snitt tre kulingdagar under sommaren. Vi prickade in alla tre.”

ning detta var, eftersom vi bara har funnit två hus och ett av dem är så pass mycket större än något vi har stött på hittills", börjar Zoe, som jobbar på The North Atlantic Research Unit (NARU). Hon tar oss på en resa genom tid och rum medan hon berättar om platsen. "Kanske skulle detta långhus visa upp makt? Tänk dig att du kommer seglande från Norge ..." hon pekar mot horisonten i öster. "Det första du ser måste ha varit just detta enorma långhus. Det ligger nära till hands att just denna vik var vikingarnas första anhaltspunkt här på Shetland och att ett representativt hus kunde vara lämpligt att visa upp för de nyanlända," fortsätter hon. "Ni kanske vet att vikingarna hade en väl utbyggd båttrafik kors och tvärs över Nordsjön, ungefär som dagens färjeförbindelser? Ett annat mycket viktigt centrum för vikingarna var för övrigt Sumburgh Head på Shetlands sydspets, där en större utgrävning redan har ägt rum. Missa inte Old Scatness och Jarlshof när ni kommer dit!" avslutar Zoe.

Den ogästvänliga miljön på Shetland formade några av de mest kända sjömännen i sin tid, särskilt skickliga att hantera mycket små öppna båtar

i grov sjö. Konsekvensen blev att sjömännen var mycket eftertraktade av marinen, The Royal Navy. Sökandet efter duglig besättning till krigsfartygen var mycket fruktat och det fanns alltid en "utrymningsplan" på Shetland för att gömma undan unga och starka män när marinens flagga syntes vid horisonten. För att undvika tvångsvärning (och kanske bidra till en och annan smugelhistoria) fanns det gott om gömställen, varav de bästa sågs ligga på Outskerries, långt ut i öster, där de isolerade landstigningsställena och grotterna längs den otillgängliga kusten under lång tid hölls ytterst hemliga.

DAGARNA DÅ MAN MÅSTE gömma sig på Shetland tillhör numera historien, men runt Outskerries ligger fortfarande många hemligheter begravda under havsytan: skärgården sägs vara späckad med silverfyllda vrak.

Efter en lång dags vandring bland lunnefåglar, havssulor och sillgrisslor känns det skönt att slutligen slinka in på en av de många pubarna. Denna dag föll beslutet på Douglas Arms i Lerwick, där det spelas traditionell musik på fiol flera gånger i veckan. Musiken svänger rytmiskt och är mycket speciell, eftersom den aldrig blev påverkad av de keltiska traditionerna och därför helt saknar både harpa och säckpipa.

Shetlandsfiolen och en pint av "Auld Rock" ale, bryggd i Storbritanniens nordligaste bryggeri, försätter oss i en magisk stämning och vi lovar oss att återkomma till dessa imponerande öar under någon av de kommande somrarna. ☺

Leon Schulz och hans familj seglar Hallberg-Rassy 40:an Regina. Leon är till vardags redaktör på en internationell sjöfartstidning. Han har just skrivit boken "The Missing Centimetre" som skall inspirera till långsegling.

För mer info, gå till: www.sxk.se